



# Лекція 5

## Психологічно- дидактичні основи теорії навчання

# План лекції:

1. Психологічні основи теорії навчання.
2. Завдання педагогічної психології.
3. Рівні навчання та засвоєння навчального матеріалу.
4. Таксономія освітніх цілей Б. Блума.
5. Модель процесу пізнання.
6. Структура і зміст дидактичного процесу.

# Психоло́гія

- (від грецького ψυχή (*psyché*) — душа, дух; λόγος (*logos*) — вчення, наука) — наука, що вивчає психічні явища (мислення, почуття, волю) та поведінку людини, пояснення яких знаходимо в цих явищах.

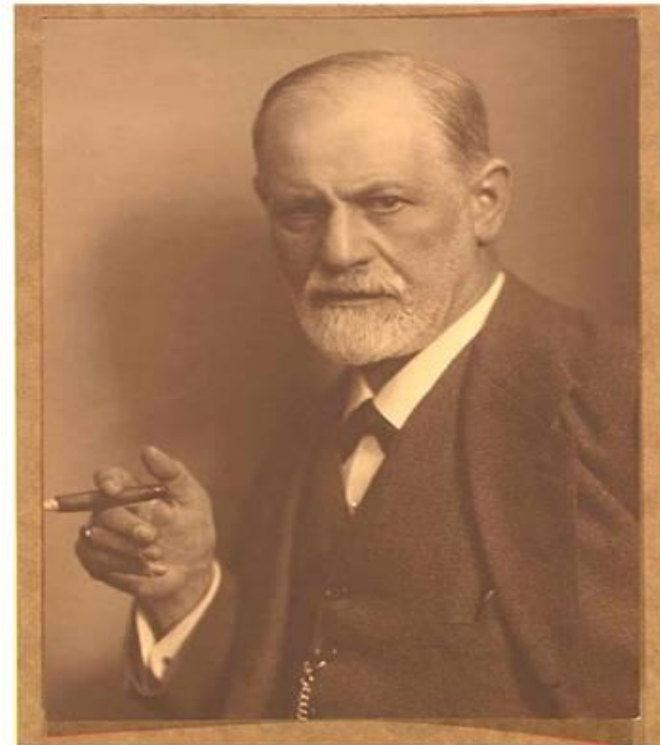
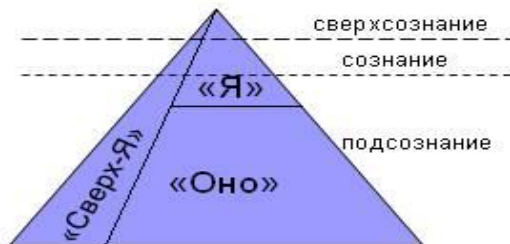
Психологія вивчає внутрішній світ людини як свідомого суб'єкта суспільного розвитку. Як наука про душу досліджує внутрішній світ людини, його почуття, думки.

Психіка - специфічна функція мозку, системне властивість особливим чином організованої матерії. У психіці людини все цілісно, це складна і тонка система, яка умовно розбивається на 3 підсистеми.

# Элементы человеческой психики и сознания

Австрийский психиатр *Зигмунд Фрейд* (1856-1939) – один из первых, кому удалось обнаружить сложную структуру внутреннего мира человека. В структуре личности З.Фрейд выделил 3 главных компонента:

- ❖ «**Оно**» (подсознание)
- ❖ «**Я**» (сознание)
- ❖ «**Сверх-Я**» (сверхсознание)



# СТРУКТУРА ПСИХІКИ ЛЮДИНИ

ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ	ПСИХІЧНІ СТАНИ	ПСИХІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ
Пізнавальні	Бадьорість	Характер
	Підйом	Темперамент
	Натхнення	
Емоційні	Тривога	Здібності
	Фрустрація	Спрямованість особистості
Вольові	Стрес та інші	

## ДЯЛЬНІСТЬ

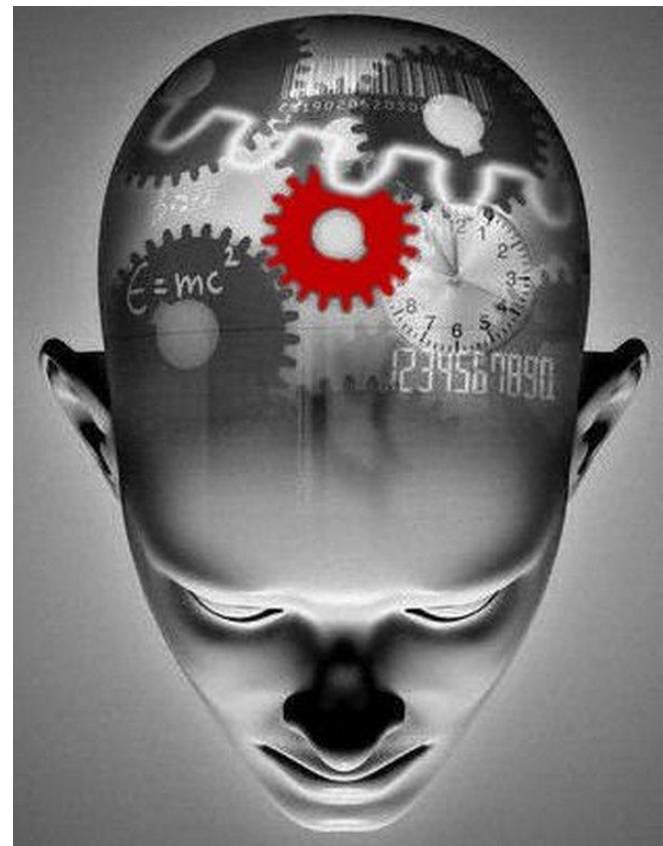
Ігрова

Трудова

Навчальна



**Психічні процеси** — складні **утворення**, в яких беруть участь різні психофізіологічні функції та різні сторони свідомості. Психічні процеси мають свій специфічний зміст (пізнавальні, емоційні, вольові) і розкриваються через розвиток цього змісту.



# ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ

ПІЗНАВАЛЬНІ	ЕМОЦІЙНІ	ВОЛЬОВІ
Відчуття	Емоції	свідомість
Сприйняття	Почуття	воля
Уява		
Пам'ять		
Мислення		
Мова		
Уявлення		



**ВІДЧУТТЯ І СПРИЙНЯТТЯ** - психічний процес відображення окремих властивостей предметів **ПЕРВИННА ОСНОВА ПОЗНАННЯ І НАВЧАННЯ.**

Відчуття вважаються найпростішими із усіх психічних явищ і представляють собою процеси відображення окремих властивостей, ознак предметів і явищ навколишнього світу, що безпосередньо впливають в даний момент на органи чуття. Відчуття виступають як усвідомлюваний або суб'єктивно поданий (присутній в психіці суб'єкта) результат переробки центральною нервовою системою значущих для людини подразників. Зорові, слухові, вібраційні, нюхові, смакові, шкірні, статичні відчуття, або гравітаційна чутливість, кінестетичні, органічні.



## Психічний стан

- наявний на даний час відносно стійкий рівень психічної діяльності, що проявляється в підвищеній або пониженій активності особистості.

Психічний стан – психологічна характеристика людини, що відображає її тривалі, статичні душевні переживання.



# Тривалі емоційні стани:

**Афект** – психологічний стан, в основі якого лежить сильне, відносно короткочасне емоційне переживання. Це реакція на екстремальну ситуацію.

**Настрій** – загальний, відносно невеликий за інтенсивністю, емоційний стан людини, що характеризує її життєвий тонус протягом певного часу.

**Пристрасть** – стійке, глибоке та сильне емоційне прагнення людини до певного об'єкта. Максимальний інтерес до предмета.

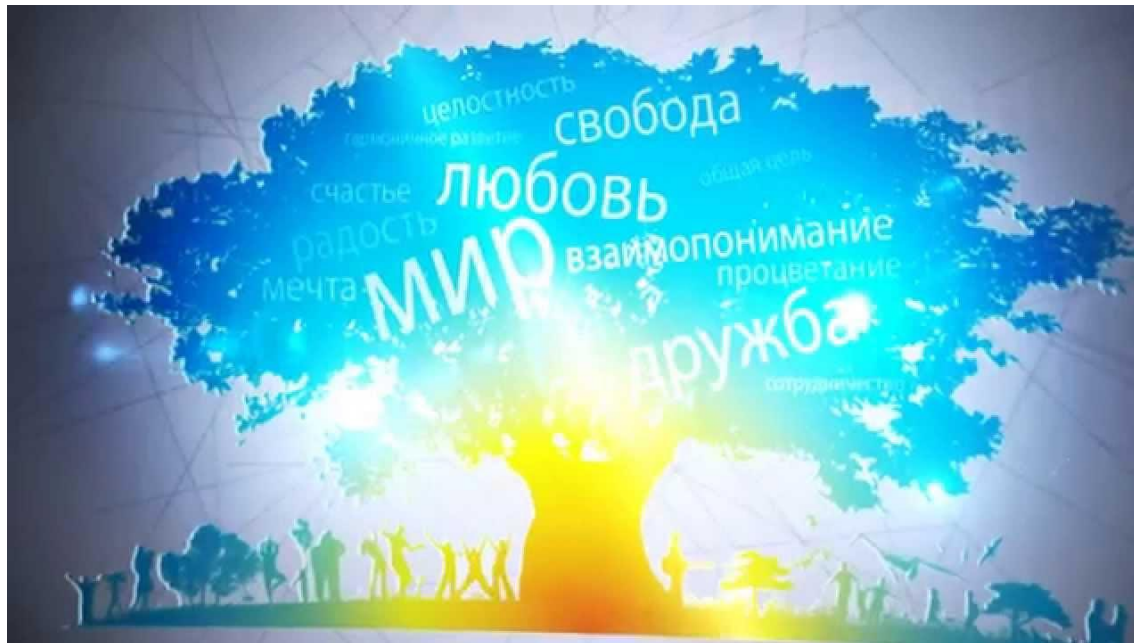
**Фрустрація** – емоційний стан людини, який викликається об'єктивно нездоланими перешкодами або труднощами на шляху досягнення бажаної мети.

**Стрес** – сильне емоційне збудження, а також сукупність стереотипних, фізіологічно запрограмованих неспецифічних реакцій усього організму, що робить можливим підвищену фізичну активність. Виникає в скрутних, несподіваних та небезпечних ситуаціях.





Сприйняття **пізнавальна процес**, в якому віддзеркалення **предметів і явищ** здійснюється в їх нерозривному **цілісності, сукупності їх властивостей і частин** при їх **безпосередньому впливі на органи чуття.**? Сприйняття - **наявність різноманітних відчуттів**, протікає разом з відчуттями, але не може бути зведене до їх суми. Крім відчуттів, сприйняття **включає минулий досвід людини у вигляді уявлень і знань.** Відчуття складаються в **цілісний образ сприйняття.** **Результат селективної діяльності аналізаторів.**



# Властивості сприйняття:

- цілісність
- предметність
- узагальненість
- константність
- осмисленість
- вибірковість

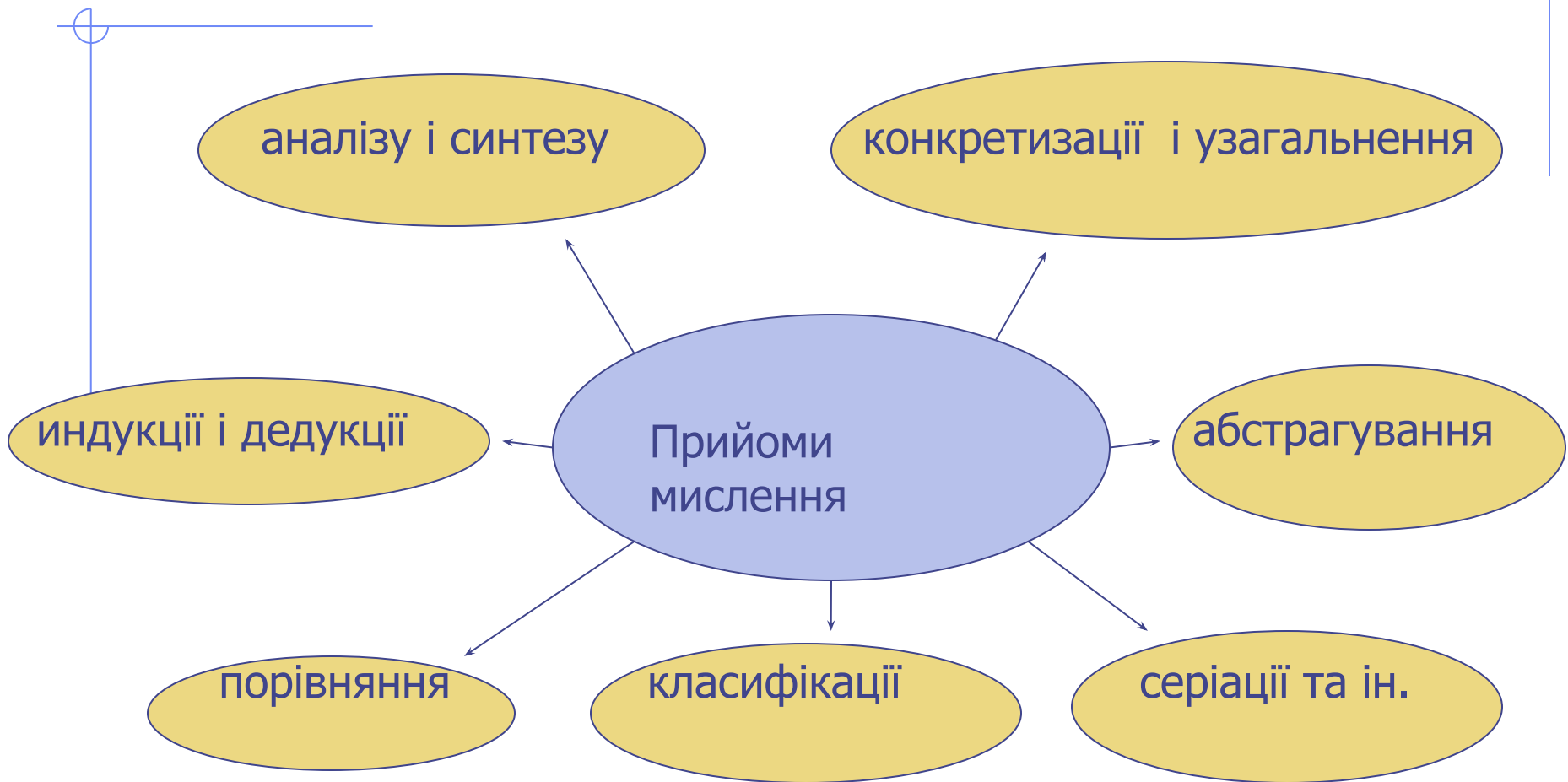


# Увага. Основні показники.

- Об`єм,
- стійкість,
- концентрація,
- розподіл,
- перемикання,
- предметність.



# Прийоми мислення





**Мислення** - вища форма психічного відображення, встановлює зв'язки і відносини між пізнаваними предметами і явищами. В основі мислення лежить складна аналітико-синтетична робота кори головного мозку.



# Шляхи формування прийомів розумової діяльності:

засвоєння змісту прийому



самостійне його застосування



перенесення на нові ситуації

Оволодіння прийомами відбувається:

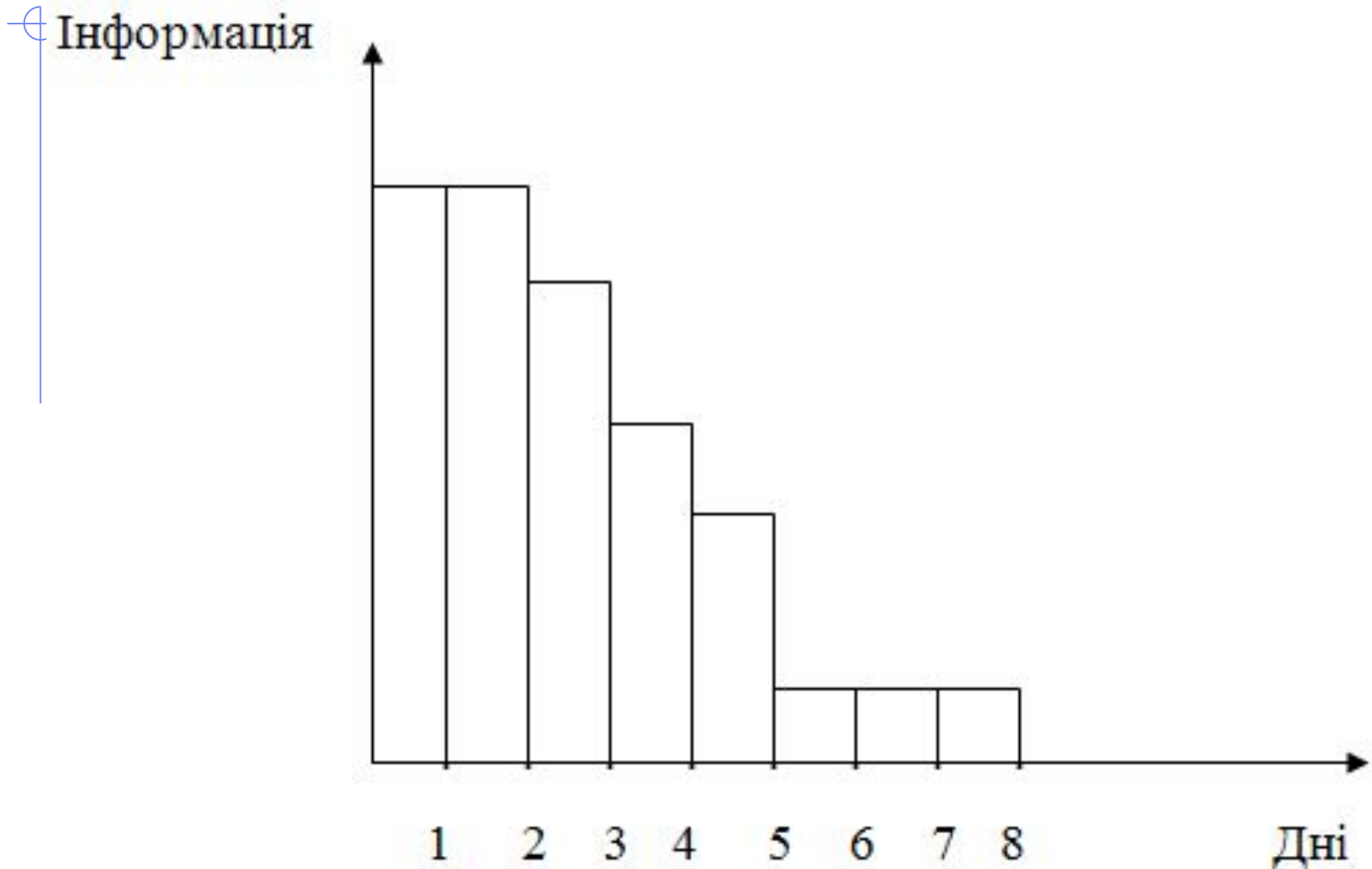
по-перше, через ознайомлення учнів з ними;

по-друге через вправу, застосування різних прийомів розумової діяльності на різному матеріалі;

В третє, через перенесення - використання прийомів при вирішенні нових завдань.

Проблема перенесення заслуговує на особливу увагу викладача, т.к.перенос свідчить про те, прийом розумової діяльності освоєний

# Динаміка процесу забування (Г. Еббингауз)



Педагогическая психология представляет собой междисциплинарную самостоятельную отрасль знания, основывающегося на знании общей, возрастной, социальной психологии, психологии личности, теоретической и практической педагогики.

Она имеет собственную историю становления и развития, анализ которой позволяет понять сущность и специфику предмета ее исследования.

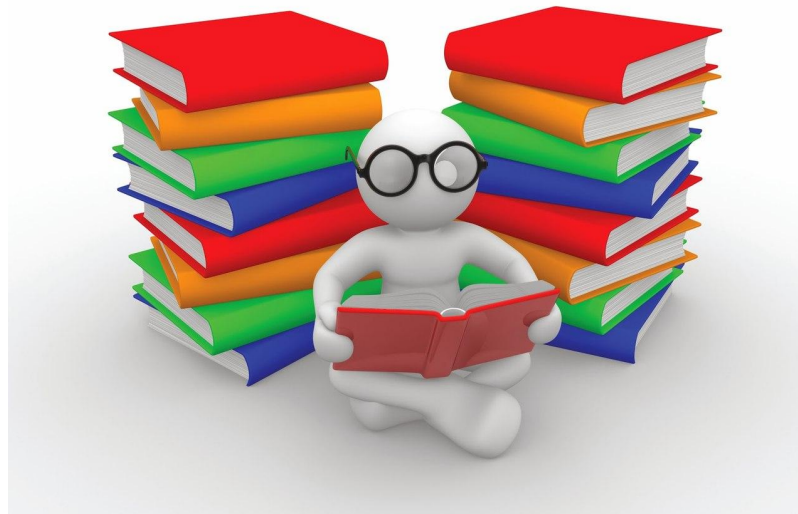


## 2. Завдання педагогічної психології :

- Розкриття механізмів і закономірностей навчаче і виховує впливу на інтелектуальний та особистісний розвиток учня;
- Визначення механізмів і закономірностей освоєння навчаються соціокультурного досвіду, його структурування, збереження (упрочіванія) в індивідуальній свідомості того, хто навчається і використання в різних ситуаціях;



- - Визначення зв'язку між рівнем інтелектуального і особистісного розвитку учня і формами, методами навчає і виховує впливу (співробітництво, активні форми навчання та ін.);
- - Визначення особливостей організації та управління навчальною діяльністю учнів і вплив цих процесів на їх інтелектуальний, особистісний розвиток та навчально-пізнавальну активність;






## Проблеми педагогічної психології:

- Співвідношення навчання, розвитку та виховання;
- Проблема обдарованості дітей;
- Психологічні механізми засвоєння знань, умінь і навичок;
- Які відмінності педагогического впливу в навчанні? І вихованні;
- Як протікає безпосередньо сам процес навчання і процес виховання;
- як впливають різні види діяльності на навчання і виховання.





# **3. Рівні навчання та засвоєння навчального матеріалу**

# Рівні навчання та засвоєння навчального матеріалу

**ЗНАЙОМС  
ТВА**

**ЕВРИСТИЧ  
НИЙ**

**СТЕРЕОТИП  
НИЙ**

**УМІНЬ**



# Рівень “знайомства”

## НАВЧАННЯ

Визначення, поняття, закони, теореми (без доведень).

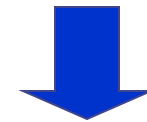
**Опис явищ, об'єктів, процесів, технологій.**



## ЗАСВОЄННЯ

**Декларативні знання (“знання – копії”).**

Загальні уявлення, розуміння і відтворення навчальної інформації.



## КОНТРОЛЬ

Обізнаність у навчальному матеріалі, здатність відповісти на запитання: **хто, коли, що, де, скільки**; неготовність до практичного використання теоретичного матеріалу.

# Рівень “евристичний”

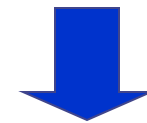
## НАВЧАННЯ

Формування досвіду пошукової, **інноваційної діяльності.**



## ЗАСВОЄННЯ

**Знання-трансформації.**  
Пошуковий характер діяльності у нетипових умовах. Генерування нової інформації.



## КОНТРОЛЬ

Здатність розв’язувати **нетипові, реальні завдання,** ускладнені суперечливими і навіть "нечіткими" умовами.

```
graph TD; A[ПСИХОЛОГІЧНІ ТИПИ ДІЯЛЬНОСТІ] --> B[РЕПРОДУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ]; A --> C[ПРОДУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ];
```

ПСИХОЛОГІЧНІ ТИПИ  
ДІЯЛЬНОСТІ

РЕПРОДУКТИВНА  
ДІЯЛЬНІСТЬ

ПРОДУКТИВНА  
ДІЯЛЬНІСТЬ

# Рівень “стереотипний”

## НАВЧАННЯ

**Інформаційний мінімум.**  
Доведення законів і теорем  
Математичне визначення закономірностей.  
Розв'язування **типових завдань**



## ЗАСВОЄННЯ

**Процедурні знання.**  
Вільне володіння навчальною інформацією та її практичним застосуванням  
**у стандартних ситуаціях.**



## КОНТРОЛЬ

Здатність здійснювати аналіз дій та результатів, відповідати на запитання **“ЯК”**.  
Уміння розв'язувати типові завдання, **діяти “за зразком”**.



# Рівень “умінь”

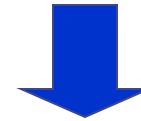
## НАВЧАННЯ

Математичний опис та розрахунок процесів, явищ, обладнання; проводиться **аналіз і синтез; узагальнення** та інтерпретації



## ЗАСВОЄННЯ

**Концептуальні знання.**  
Глибоке розуміння суті проблеми, здатність діяти в нових ситуаціях, **трансформувати знання та уміння на нові умови,** отримувати суб'єктивно нову інформацію



## КОНТРОЛЬ

Здатність здійснювати виконувати аналіз та синтез процесів та об'єктів, відповідати на питання "**чому?**", розв'язувати адаптовані професійні завдання.

## 2. Алгоритмізація навчально-пізнавальної діяльності

Психологічна сутність	Дидактична мета	Результат діяльності	Завдання педагога
<b>Розуміння, засвоєння,</b> обміркування теорії, з'ясування особливостей практичного використання теорії	<b>Трансформування інформації у знання.</b> Оволодіння типовими способами діяльності	Засвоєння на <b>проблемно-орієнтованому рівні</b> . Уміння структурувати інформацію, порівнювати, узагальнювати, аналізувати. <b>Вирішувати типові завдання</b>	Організація СРС з метою обмірковування теорії і її практичного застосування

## 4. Вдосконалення професійної майстерності

Психологічна сутність	Дидактична мета	Результат діяльності	Завдання педагога
Самоосвіта і самовдосконалення	Оволодіння професійною майстерністю від відтворення до творчого рівня	Формування професійних умінь, генерування нового знання	Управління процесом творчості, розвиток здібностей, творчої уяви студентів

## 4. Вдосконалення професійної майстерності

Психологічна сутність	Дидактична мета	Результат діяльності	Завдання педагога
Самоосвіта і самовдосконалення	Оволодіння професійною майстерністю від відтворення до творчого рівня	Формування професійних умінь, генерування нового знання	Управління процесом творчості, розвиток здібностей, творчої уяви студентів

## 4. Таксономія Блума

**Таксономія** педагогічних цілей в пізнавальній сфері, що була запропонована у **1956 році американським психологом Бенджаміном Блумом**.

Група американських педагогів і психологів під керівництвом **Б. Блума** розробила правила чіткого й однозначного формулювання і впорядкування цілей навчання. Вони визначили цілі когнітивної групи, цілі афективної групи (вони виражаються через сприймання, інтереси, нахили, здібності тощо) та цілі психомоторні (навички письма, мовні, фізичні, трудові навички).

**Цілі** когнітивної групи можуть бути виражені через такі елементи засвоєння, як **розуміння, відтворення, застосування, аналіз, синтез, оцінка**.

# Таксономія

- наука про групування речей, або принципи, що лежать в основі цього групування

Таксономія — наука про принципи та способи класифікації й номенклатури складноорганізованих ієрархічних систем дійсності: органічного світу, об'єктів географії, геології, мовознавства, суспільства тощо.

**Синонім понять «систематика», «класифікація».**

**Завдання Т.** — визначення і теоретичне обґрунтування **класифікаційних одиниць** — таксонів, їх системи, супідрядності, співвідношення та обсягу. В кінці ХХ ст. виникла тенденція розуміти під Т. розділ систематики, вчення про систему таксономічних категорій.

# Піраміда Блума





# Критическое мышление



## Таксономия уровней познания Блума



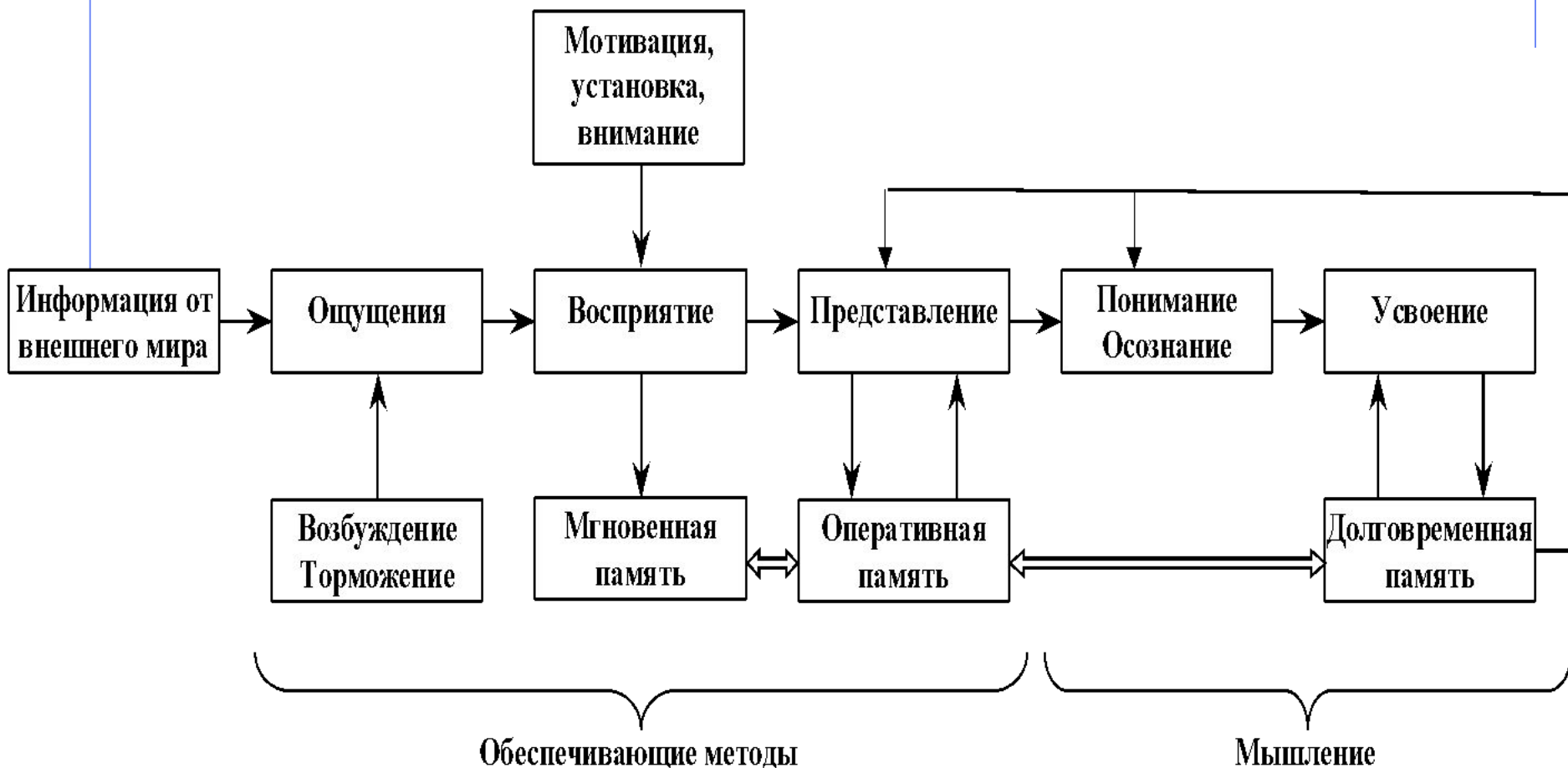
MyShared

[www.themegallery.com](http://www.themegallery.com)



## 5. Модель процессу пізнання.

Познавательная деятельность человека состоит из последовательности познавательных психических процессов: ощущения, восприятия, внимания, представления, осмысливания, запоминания, воображения (см. Терминологический словарь) и других психических процессов.



## ОБЩИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ПРИРОДЕ **ПОЗНАНИЯ**

В общем плане **ПОЗНАНИЕ** определяется как деятельность субъекта, ориентированная на получение достоверных знаний о мире, человеке, обществе. Изучение (познание) познания осуществляет **теория познания – гносеология**, являющаяся метафилософской областью.

Центральная проблема **гносеологии** – вопрос о тождестве мышления и бытия: тождественно ли Мышление Бытию?

**Гносеология** исследует природу **КОГНИТИВНЫХ** процессов.

### **ФОРМЫ ПОЗНАНИЯ:**

- обыденное**, основанное на здравом смысле;
- мифологическое**, которое формируется как сознание родового общества и не предполагают индивидуального осмысления;
- религиозное**, основным источником которого является вера, а методами - интуиция и озарение;

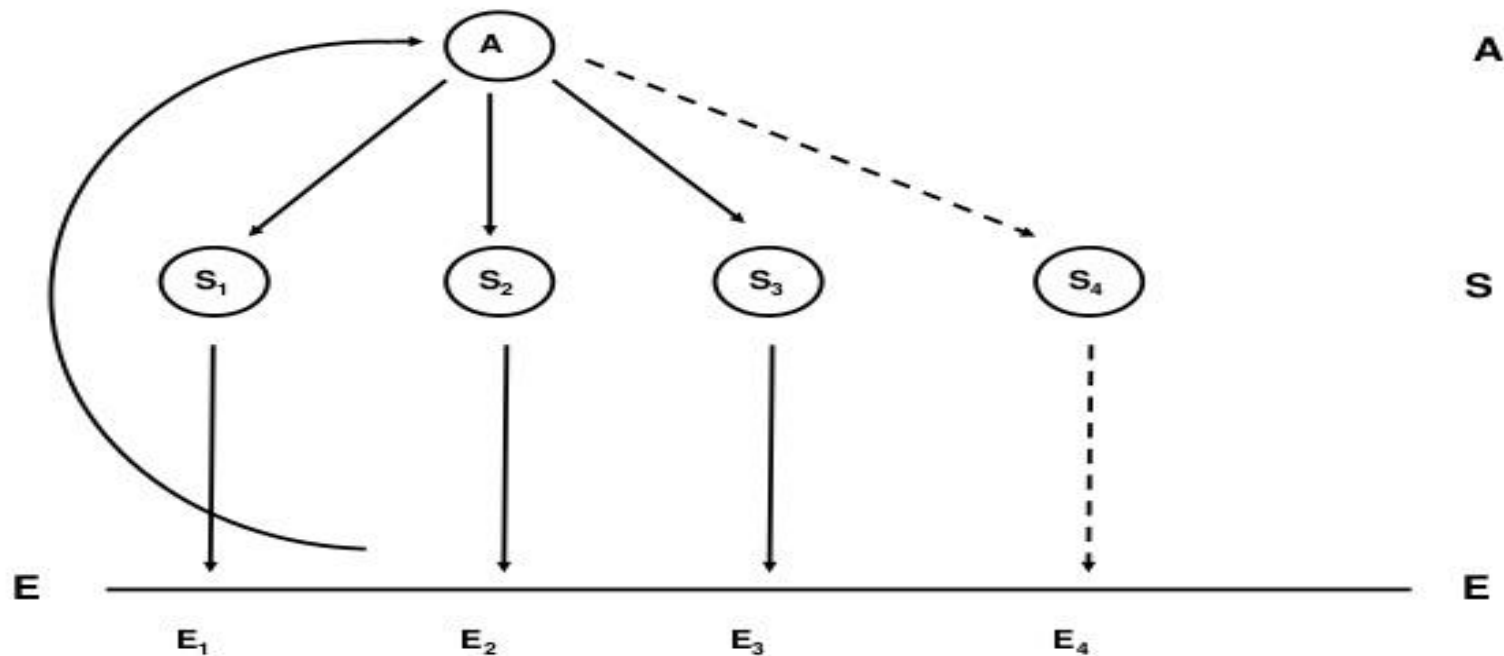
художественное познание как образное;

□ философское, специфика которого в рефлексивности;

□ научное, как теоретическое, основанное на опыте.

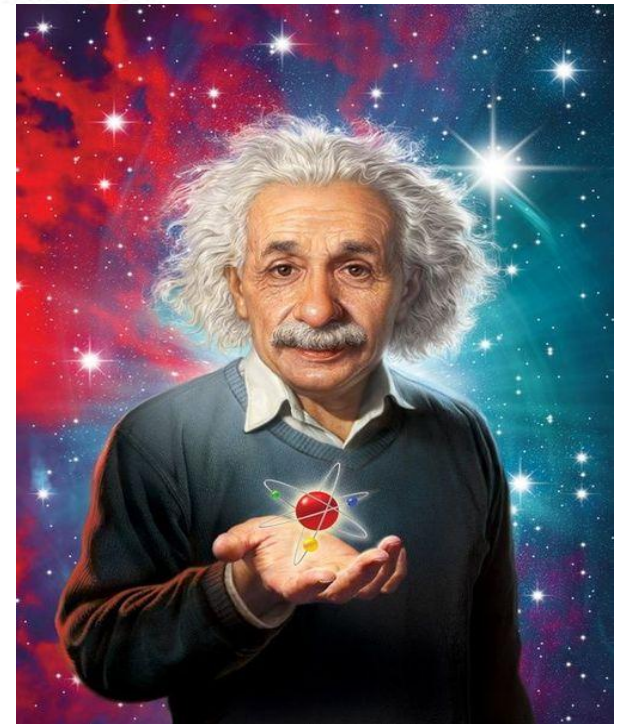


## Модель научного познания А.Эйнштейна

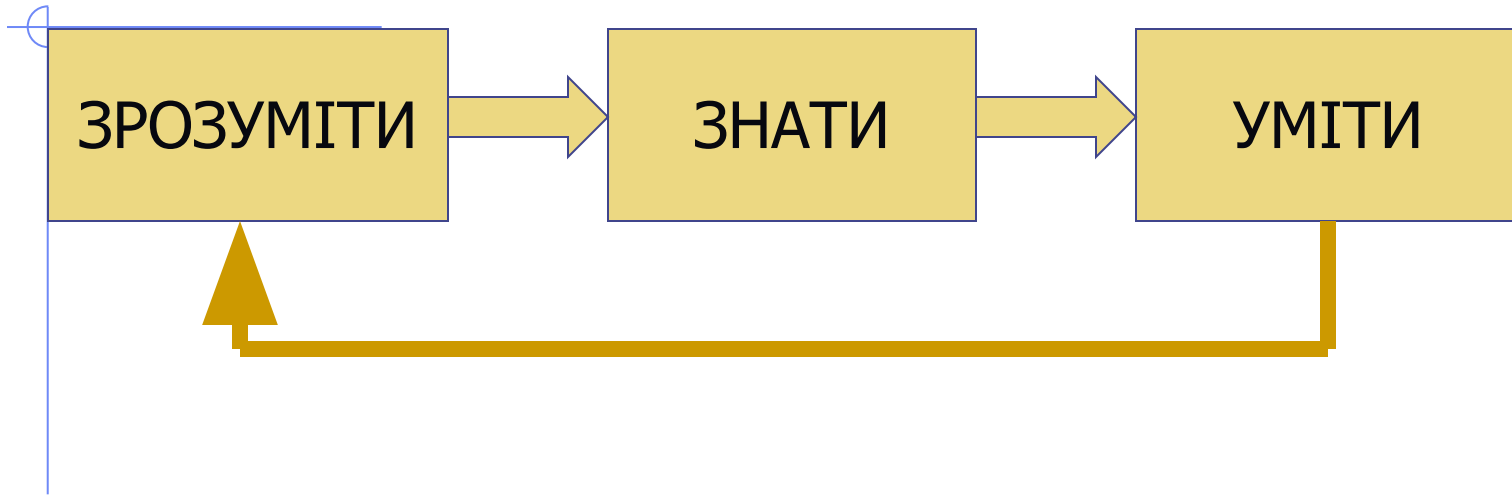


# Модель научного познания А.Эйнштейна

- В модели научного познания Эйнштейна движение от данных чувственного опыта
- (E – events) к аксиомам A происходит через jump – творческий прыжок.
- Эйнштейна как физика не интересовало, как происходит данный прыжок, какие познавательные операции и психологические закономерности его обеспечивают.



# 6. Структура і зміст дидактичного процесу



# Структура дидактичного процесу

6

1. Первинне засвоєння навчальної інформації



2. Алгоритмізація навчально-пізнавальної діяльності



3. Оволодіння основами професійної діяльності



4. Вдосконалення професійної майстерності



# 1. Первинне засвоєння навчальної інформації

Психологічна сутність	Дидактична мета	Результат діяльності	Завдання педагога
<b>Сприйняття</b> навчальної інформації, первинна мотивація, <b>формування уявлень</b> про предмет вивчення, обмірковування <b>основних положень</b> , усвідомлення галузей практичного застосування	<b>Структурування</b> навчальної інформації	Оволодіння навчальною інформацією на <b>структурно-понятійному рівні ("знання-узнавання")</b> , формування первинної мотивації у студентів, організація ефективного засвоєння основ теорії	Доступне викладання систематизованого навчального матеріалу

### 3. Оволодіння основами професійної діяльності

Психологічна сутність	Дидактична мета	Результат діяльності	Завдання педагога
<b>Інтегруван- ня знань,</b> розвиток міждисциплі- нарних зв’ язків, розвиток асоціативного мислення	<b>Моделюва н-ня професійно ї діяльності.</b> Засвоєння досвіду професійної діяльності в умовах обмежень	Формування моделі <b>професійно – орієтова- ного середовища.</b> Уміння вирішувати нетипові та <b>адаптовані професійні завдання</b>	Формуванн я професійни х інтересів і установок

*Дякую  
за увагу!*

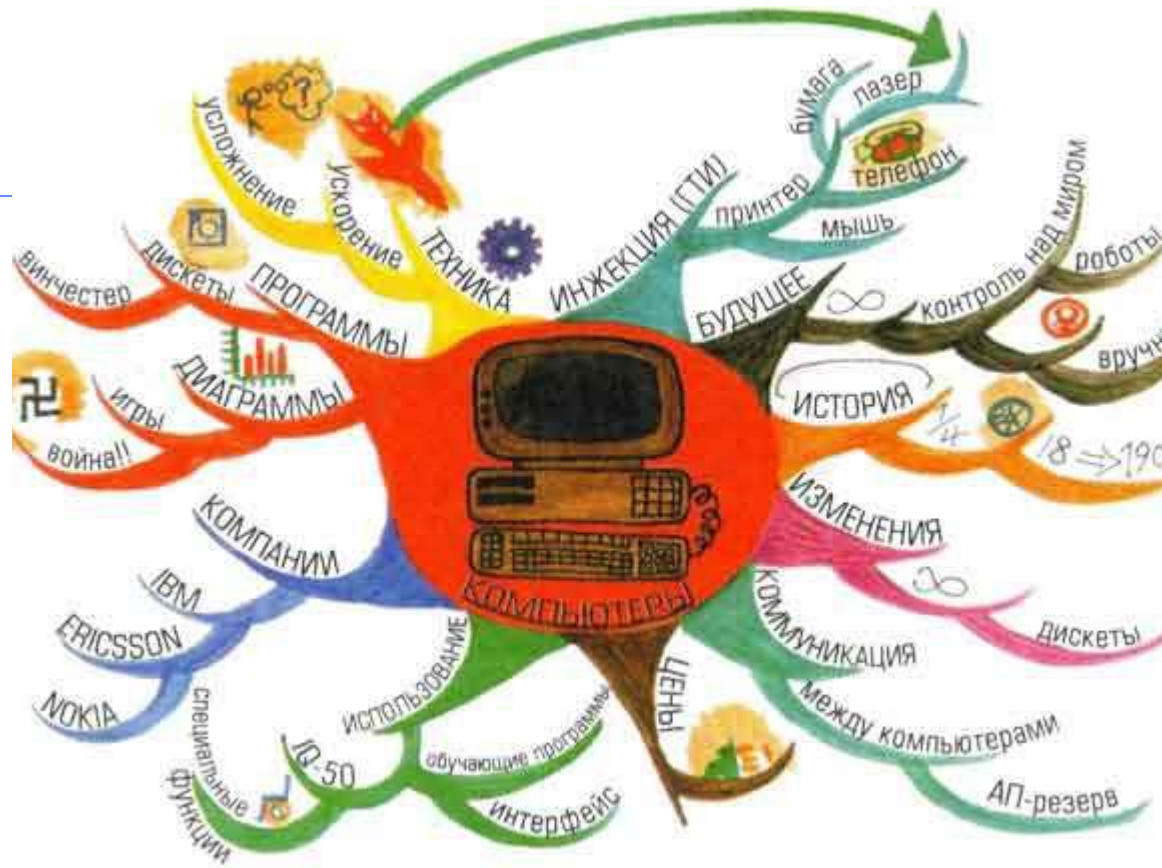


## ***Запитання і завдання:?***

- 1. Психологічна сутність пізнавального процесу. Поясніть сутність понять: з структура психіки, установка, увагу, відчуття, сприйняття, уявлення, розуміння, засвоєння. ?**
- 2. Основні етапи дидактичного процесу, їх цілі та результат, основні завдання викладача на різних етапах. ?**
- 3. Розкрийте сутність двох типів психологічної діяльності. Їх значення для педагогічної практики ??**
- 4. Розкрийте сутність 1 і 2 рівнів викладу і засвоєння навчального матеріалу.?**
- 5. Розкрийте сутність 3 і 4 рівнів викладу і засвоєння навчального матеріалу.**

# Завдання до самостійної роботи:

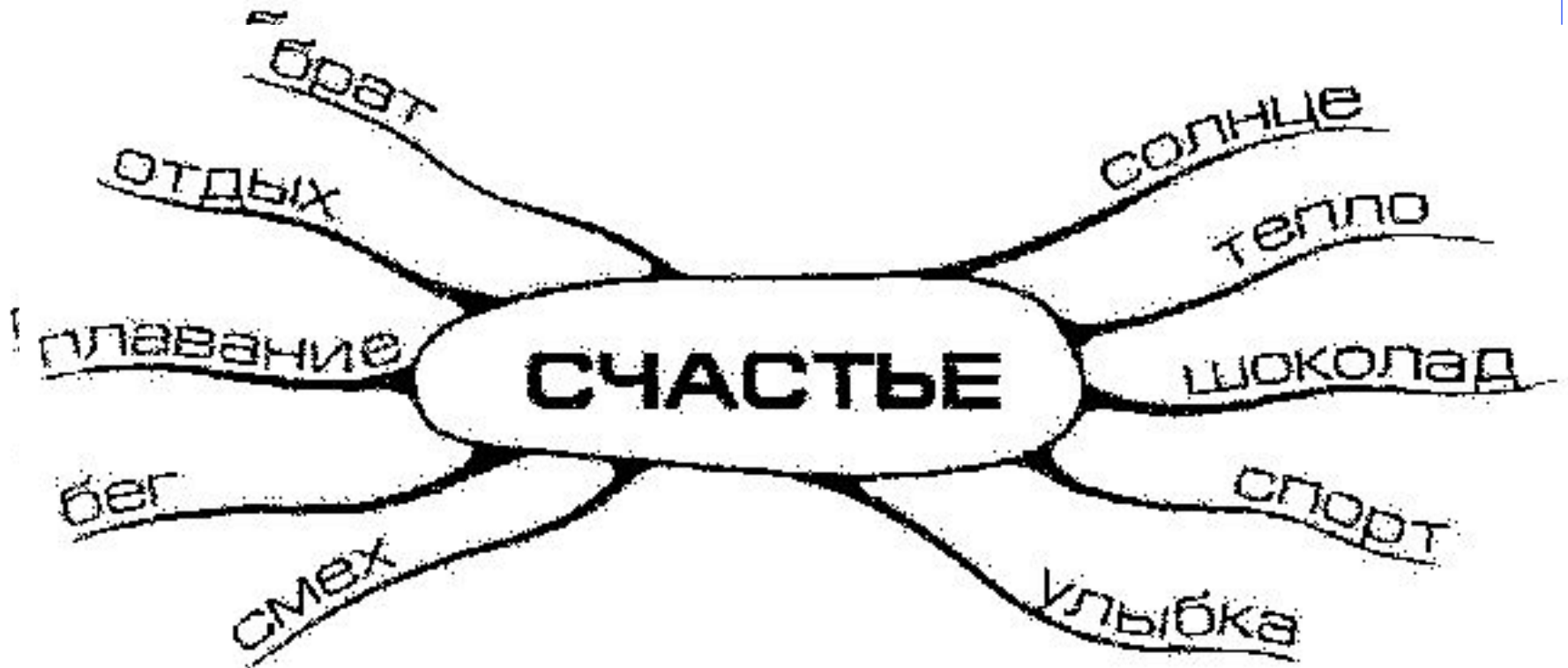
1. Засвоїти зміст лекції (Л1, стор. 78-99);
2. Відповісти на контрольні запитання (Л1, стор. 99);
3. Ознайомтесь з матеріалом наступної лекції (Л1, стор. 139-175);
4. Підготуйтеся до ЕК-2 за матеріалами лекцій 3 та 4.



## КОМПЬЮТЕРЫ



# счастье



# Тони Бьюзен, Барри Бьюзен Супермышление

